

Väliseestlased ja Eesti isesisvuse taastamine

6. ja 7. augustil toimus Jõhvi uues kontsertmajas EV Kultuuriministeeriumi ja Tartu Ülikooli poolt korraldatud esinduslik konverents teemal "Diasporaa roll Eesti isesisvuse taastamisel". Kahele päevale oli kavandatud 12 ettekannet ja lisaks paar pikemat sissejuhatust, üritust lõpetav avatud mikrofon ja laudkonnaveustus. Konverentsist osavõtjaid oli üle 150. Olid head eeldused huvitavaks ja sisukaks konverentsiks.

Enne konverentsi algust esinesid kohalikud koolilapsed laulu ja kandlemuusikaga. Konverentsi avas kultuuriminister Laine Jänese võrdelmisi pika ja kiitva ülevaatega väliseestlaste eestluse hoidmisest ja nende tegevusest Eesti heaks. Ta rõhutas valitsuse valmisolekut heaks koostööks välismaal elavate eestlastega. Kuulsime ka sissejuhatavaid sõnavõtte konverentsi juhatajalt professor Peeter Tulvistelt, Ida-Virumaa maavanemalt Riho Breivelilt, Tartu Ülikooli Väliseesti uuringute keskuse juhatajalt professor Tiit Rosenbergit ja rahvastikuminister Urve Palolt.

Esimesena esines ettekandega Tartu Ülikooli noor teadlane Aune Valk, kes selgitas erinevusi kodu- ja väliseestlaste identiteedis ja nende avatust teistele gruppidele. Selgus, et Eestimaa eestlaste avatus välismaal elavate eestlaste suhtes on üllatavalt väike.

Riigikogu liige Trivimi Velliste arutles taasiseseisvumise ajapiiride üle ja kirjeldas oma isiklike positiivseid kokkupuuteid ning head koostööd väliseestlastega.

Kolmanda kõnelejana esines baltisakslane Georg Riesenkaampff, kes inglise keeles, märksa eemaldudes päevateemast, keskendus oma suguvõsa ja selle tegevuse tutvustamisele Eestis.

Pärast lõunat andis emeriitprofessor Rein Taagepera asjatundliku ülevaate Eesti moodsa ajaloo kirjutamisest välismaal, kirjeldades ideoloogilisi võitlusi pagulaste erinevate poliitiliste suunitluste ja põlvkondade vahel. Rein Taagepera arvates sai vabadusvõitlus võõrsil õige hoo alles siis, kui selle etteotsa olid tulnud välismaal kõrghariduse ja keeleoskuse saanud uue põlvkonna esindajad.

Ülemaailmse Eesti Kesknookogu esindaja Eestis ja rahvastikuministri nõunik Aho Rebas andis oma ettekandes ülevaatliku pildi USA, Kanada ja Rootsi eestlaste tegevusest Eesti isesisvuse hüvanguks. Ta rääkis diasporaa kujunemisest, Rootsi suhtumisest pagulastesse, suuremate meelevaldustest, eestlaste keskorganisatsioonide tegevusest, globaalsest eestluse arengust, väliseestlaste suhtetest nõukogudeaegse Eestiga, poliitvangide abistamisest, ÜEKNi, JBANCI ja teiste suuremate võitlusorganisatsioonide tegevusest, silmapaistvate üksikisikute panustest ja väliseestlaste koostööst Eesti demokraatlike jõududega seoses laulvarevolutsiooniga.

Kuna aega ettekande esitamiseks jäi napiks, siis sai Aho Rebas võimaluse järgneval päeval oma loeng lõpetada. Ta vastas ka konverentsi teemadeks püstitatud küsimustele. Milline ja kui suur oli väliseestlaste panus Eesti isesisvusele? Tähtsam panus oli tema arvates poliitiline lobi-tegevus, kontaktide vahendamine ja eestluse säilitamine. Panuse suuruseks pakkus ta subjektiivselt välja 30 protsenti, põhjendades, et kuigi väliseestlased moodustavad umbes 15 protsenti eestlastest, siis olid poliitilise tegevuse võimalused vabas maailmas palju suuremad kui okupeeritud kodumaal.

Küsimusele, kuidas muutus väliseestlaste identiteet ja tegevus, tuli kontsentreeritud vastus. Õilsa sihiga vabadusvõitlejatest said väliseestlastest lihtsad välismaalased. Tegevus kahanes mitmes riigis, vähemalt ajutiselt.

Muutuvaid suhteid kodumaaga kirjeldas Rebas muu hulgas sõnades, et "lennukast romantiseerimisest maandusime argipäeva sotsrealismi". Väliseestlaste rollist tulevikus arvas ta, et ohu korral peaks väliseestlased Eesti eest tegutsema nagu poliitilised vahikoerad. Tuleks osaleda Eesti sisepoliitikas ja toetada Eesti arenemist pere- ja kodanikeskseks heaoluriigiks, kuhu on veel pikk tee käia. Tuleb organiseerida parem infovahetus, pärast taasiseseisvumist välismaale läinud noored peaksid Eestisse tagasi tooma jõukuse, uusi kogemusi ja loomulikult tuleks ka edaspidi säilitada ja arendada eesti keelt ja kultuuri.

Kolmapäeva õhtul oli Mäetaguse mõisas korraldatud kultuurikava ja hubane rahvapidu rikkalike söökide ja jookidega. Esines otse laulu-laagrist tulnud Euroopa Eestlaste Koor energiliste juhtide Kalev Lindali ja Lauri Breede eestvedamisel, Peterburist oli kohal folklooriansambel Nevo, hoogsalt esinesid ka Tammiku segaansambel, Atsalama meesansambel ja segakoor. Ei puudunud ka ühislaulud ja tants pillimängu saatel.

Konverentsi teist päeva alustas Katrin Koik kirjeldusega Moskva eestlaste tegevusest, mis olude sunnil olevat olnud väga tagasihoidlik. Professor Aadu Must kirjeldas seejärel elavalt ja värvikalt Venemaa eestlaste hiilgust ja hävingut, st Venemaa arhiivides kirjeldatud eesti talupidajate tublidust ja nende metsikut ja massilist hävitamist nõukogude ajal. See teema väärks

omaette konverentsi.

Järgnes Mare Litnevskaja kirjeldus Ukrainas hajali elavate ja suurelt osalt venestunud eestlaste tegevusest. Ka neil puudus igasugune võimalus osaleda Eesti isesisvuse taastamisel. Iivi Zajedova rääkis rahvatantsu tähtsusest eestluse säilitajana ja noorema põlvkonna lavastaja Liis Kolle rääkis haaravalt oma isiklikest kogemustest ja identiteedi otsimistest, elades aastaid Iirimaa ja Saksamaal. Stockholmis Eesti Kooli direktor Jaan Seim kirjeldas lõpuks asjalikult eesti koolide tegevust väljaspool Eestit, keskendudes oma koolile Stockholmis, ja andis soovitusi Eesti koolide arendamiseks.

Konverentsi lõpus toimus avatud mikrofon, kus käputäis inimesi kasutasid juhust rääkida oma elukogemustest, millel puudus igasugune seos konverentsi teemaga. Konverents lõpetati laudkonnaveustusega, milles osalesid Aadu Must, Peeter Tulviste, Aho Rebas, Trivimi Velliste, Aune Valk ja

Huvilisi ja kuulajaid oli kohale tulnud nii siit- kui ka teistpoolt piiri

JaanSeim. Arutasime koos kuulajatega eesti identiteedi üle kes on eestlane, mis on see, mis eestlasi ühendab, arutasime, mida Eesti võiks teha väliseestlaste heaks. Üldiselt arvati, et identiteedi osas on tähtis, mida iga inimene ise tunneb ja kuidas teised tema identiteeti tunnustavad. Eestlasi seob teadagi keel ja kultuur ja väliseestlaste heaks on Eesti valitsusel kindlad kavatsused sõnastatud Rahvuskaslaste programmis, mida parajasti uuendatakse mitme ministeeriumi koostöö kaudu. Elavat arutlust äratas nimetus "väliseestlane" mida mõned kohalolijad tunnetasid halvustava väljendina.

Aho Rebas
ÜEKN esindaja Eestis

Kultuuriminister: Iseseisev riik on olnud nii kodu- kui väliseestlaste ühine eesmärk

Kultuuriminister Laine Jänese avas Jõhvi kontserdimajas selle suve suurima väliseestluse teemale keskenduva konverentsi, kus kõneldi väliseestlaste rollist Eesti isesisvuse taastamisel.

Oma avakõnes ütles kultuuriminister, et 17 aastat isesisvust on olnud piisav aeg Eesti riigi arengute ja suundumuste hindamiseks ning mõistmaks, mis meid liidab ja edasi viib. „Üheks oluliseks teguriks on kindlasti kõigi rahvuskaslaste ja kõigi siiraste Eesti sõprade abi ja toetus Eesti tuleviku hüvanguks nii kodu- kui välismaal,“ sõnas minister ja lisas, et väliseestlaste tegevus on aidanud oluliselt kaasa Eesti riigi taasiseseisvumisele ning see roll vajaks senisest suuremat tähelepanu.

Kultuuriminister rõhutas, et Eesti riigi jaoks on tähtis sidemete hoidmine ja tugevdamine väljaspool kodumaad elavate eestlastega. „Taasiseseisvunud Eesti riik tahab

märgata oma väliseesti kogukondi ja panustab kodu- ja väliseesti vahelistesse sidemetesse, kultuurikontaktidesse, teaduse ja hariduse alasse koostöösse ajal, mil riikide ja rahvuste vahelised piirid järjest ähmastuvad,“ kinnitas kultuuriminister.

Minister imetles konverentsi avakõnes ka sitkust, millega väliseesti kogukonnad on alles hoidnud eesti keelt ja kultuuri ning trüudust kodumaale. „Eesti meele ja keele aktiivne elushoidmine on läänediasporaad ühendanud ja tugevana hoidnud. Eesti kultuuri ja identiteedi säilimine on teravalt päevakorras ka idas asuvates kogukondades,“ sõnas ta.

SELLES NUMBRIS

- Väliseestlased ja Eesti isesisvuse taastamine
- Kultuuriminister Laine Jänese kõne **lk 1**
- Toimetaja veerg
- EÜSLi korralised valimised aastal 2008
- ESTO 2009 uudised
- EV suursaadiku Saksamaa Liitvabariigis hr Mart Laanemäe kiri ESTO korraldajatele **lk 2**
- Saksa valitsusjuht tegi visiidi Eestisse
- Tere jälle, Eesti Kool!
- Uudiseid
- Lühidalt **lk 3**
- Eestlased ja Geislingen
- EV kultuuriatašeest sai Hamburgi noorema eestlaskonna patroon **lk 4**
- Annabergis võõrustati kultuuripäevalisi
- Euroopa Eestlaste Ühendkooori suur laululaager Eestis 3.–6. augustil 2008
- Raamatututvustus **lk 5**
- Olemuselt ühtne
- Tallinna tramm sai 120-aastaseks **lk 6**
- Mälestussammas baltisakslastele
- Elu metsas, niidul ja karjamaal **lk 7**
- Pilk ette
- Anekdoovid
- Juubilarid
- Kuulutused
- Helmi Tambergi nimeline stipendium
- Viimane veerg **lk 8**

Toimetaja veerg

Bussid-trammid, mis 19. augusti õhtupoolikul Tallinna Lauluväljaku poole voorisid, olid külgekülje kõrval sõitvaid inimesi täis — sõideti Eesti Vabariigi 90. juubelile pühendatud suurüritusele „Märkamisaeg“. Pargitud autode rodud ulatusid kesklinnani, läbi Kadrioru pargi liikusid suured inimkolonnid iseeneslikult tekkinud ronkääkudena laulukaare poole. Ürituse aura meenutas tõepoolest sünnipäeva ülev meeleolu, rõõmsad kohtumised ammuste tuttavatega, soov üheskoos sünnipäevalast rõõmustada ja tervitada — kõik see kehtis ka vabariigi sünnipäevapeol. Tasus minna — arvas vist igäiks, kes päiksetõusuni kestnud kontsert-laulupeolt koju läks. Tohtu siniste õhupallide meri, lehvivad riigilipud, isamaalised laulud erinevate artistide ja ligi 3000pealise laulukoori esituses (teiste kollektiivide seas ka meie Euroopa Eestlaste Koor), lauluväljaku territooriumi äärest ääreni täitnud rahvamaas — kõik see ja muidugi ka päevane uudis Gerd Kanteri olümpiakullast, liitis eestlasi ühtseks oma kodu ja oma riigi üle rõõmustavaks rahvaks. „Vabadus — nii riigi kui inimeste vabadus — vajab hoidmist ja kaitsmist iga päev. Vabadus ootab meilt maailma sündmuste märkamist,“ ütles oma kõnes president Toomas Hendrik Ilves. Gruusia-sündmuste taustal jäi presidendi poolt öeldu teravalt kõlama iga eestlase hinges. Peo kulminatsioon ulatus juba 20. kuupäeva — Eesti taasiseseisvumise aastapäeva —, mil kõlasid Alo Mattiiseni ärkamisaegsed laulud ja Tõnis Mäe „Koit“. „Koit“, mis kanti ette koguni kaks korda, ühendas oma hingematva rütmiga eestlaste käed ärkamisaegsel 20 aastat tagasi ning tegi seda ka nüüd. Selle üritusega näitas eesti rahvas oma kokkukuuluvust ning et vajadusel (nagu kõlab „Koiduski“) suudame ühendada ka väed. Elagu Eesti!

Karin Aanja

**Kontsert-laulupidu
"Märkamisaeg"
19. augustil
Tallinna Lauluväljaku
läks täismajale**

Foto: internet

EÜSLi korralised valimised 2008. aastal

XVI Esinduskogu valimine on lõppenud.

Valimistest võttis osa 55,56 protsenti hääleõiguslikest EÜSLi liikmetest, tagastatud valimislehtedest tunnistati kehtivaiks 88,75 protsenti, kehtetuiks 11,25 protsenti.

EÜSLi põhikirja §7 kohaselt kestavad Esinduskogu volitused neli aastat.

Valimiskomisjoni kuulusid: J. Küngas (esimees), L. Pärtel (sekretär), A. Kiitsak (liige).

XVI Esinduskogu liikmeiks valiti:

1. Maie Kisis-Vainumäe	Köln	90 häält
2. Richo Zieminski	Bocholt	85 "
3. Gina Bauer	Hamburg	83 "
4. Andres Vainumäe	Hamburg	78 "
5. Sulo Rosenthal	Aachen	77 "
6. Meeli Bagger	Karlsruhe	72 "
7. Mare Rahkema	Wermelskirchen	70 "
8. Merike Miländer	Köln	67 "
9. Riina Leminsky	Hamburg	65 "
10. Tiina Kälissaar	Hamburg	62 "
11. Maarika Remmert	Monheim	61 "
12. Karin Ladva-Zoller	München	55 "

Valimiskümnist ei ületanud:

13. Katrin Maranik-Mones	Herford	50 häält
14. Karin Rumming	Hannover	48 "
15. Kadri Reichard	Hamburg	30 "
16. Ira Widdrich	Hamburg	27 "
17. Mario Zieminski	Wesel	27 "
18. Rita Rajas	Wedel	16 "

ER

EESTI RADA

Eesti Rada
Eesti Ühiskond Saksa Liitvabariigis häälekandja
Vanim väliseesti väljaanne
Asutatud 1945. aastal

Peatoimetaja/Chefredakteur: Karin Aanja

Tellimine/Abonnement:
Aastatellimus 25 EUR
Euroopas 28 EUR
Tudengitele 15 EUR

**Vastutav toimetaja Saksamaal/
Verantwortlicher Redakteur
Deutschland:** Maie Kisis-Vainumäe

Kaastöötaja/Mitarbeiter: Meeli Bagger

Eesti Raja konto:
Estonische Volksgemeinschaft
in der BRD
EESTI RADA Deutsche Bank,
Hamburg BLZ: 20070024
Konto nr 440011504
IBAN:
DE64200700240440011504
BIC/SWIFT: DEUTDEDBHAM

**Toimetus Saksamaal/
Redaktion Deutschland:**
EESTI RADA
Maie Kisis-Vainumäe
In der Gracht 10
D-51105 Köln
tel: 0221/83 47 03
faks: 0221/830 31 03
e-mail: EestiRada@yahoo.de

**Toimetus Eestis/
Redaktion Estland:**
Karin Aanja
Raua 24-42, 10152 Tallinn
tel: (+372)53 929 684
Küljendaja: Kaja Pöder, Tallinn
Trükikoda: Bookmill, Tartu

Kirjasaatjad:
Liilika M. Allev / Hamburg
Reet Järvik / Inglismaa
Kristel Neitsov / Frankfurt
Aho Rebas / Tallinn
Avo Suurvärav / Tallinn

Leinakuulutused:
Kahe veeru laiuseks:
1 cm kahel veerul – 5 EUR

Toimetus jätab endale õiguse toimetada ja lühendada kaastöid ning kirju nende selguse huvides. Avaldatud artiklite sisu eest vastutavad allkirjutatud.

ESTO 2009

26.06.09 - 30.06.09

ESTO 2009 uudised

Aeg lendab kiiresti ja enam ei ole mägede taga 26. juuni 2009 — päev, mil avatakse XESTO.

Organisatsioonikomiteel on käed töid-tegemisi täis olnud ning pidu hakkab juba väga konkreetset ilmet võtma.

ESTO-l esineda soovijate read aina kasvavad, seda nii koorilauljate kui ka rahvatantsijate osas. Koostöö sujub hästi ka Münsteri Stadtmarketingi ja EV Kultuuriministeeriumiga.

Münsteri linnaisade lahel loal saame läbi viia raekoja sisehoovis Eesti käsitöömestrite laada. Koostööstatud on ESTO osavõtjate piduliku rongikäigu marsruut läbi Münsteri vanalinna. Läbirääkimised Eesti Rahva Muuseumi ja Münsteri Linnamuuseumi vahel on lõppstaadiumis, et eksponeerida pikema perioodi jooksul ERMi eksponaate Münsteri linnas.

Septembri lõpuks valmivad ka ESTO 2009 plakat ning flaiier.

ESTO vabatahtlike abiliste ringi aina laieneb. Täna on ESTO oma esindajad pea kõigis suuremates eestlaste kolooniates üle maailma: Austraalias (Sulev Kalmäe), Ameerikas (Ilmar Vanderer ja Gris Livieri), Kanadas (Avo Kittask) ja Rootsis (Kristel Sarrik) ning loomulikult ka Saksamaal: Hamburgis (Gina Bauer), Berliinis (Reet Tamme), Münschenis (Karin Ladva-Zoller), Kölnis (Maie Kisis-Vainumäe), Leipzgis (Anu Lehmann), Karlsruhe (Meeli Bagger), Bocholtis (Richo Zieminski).

Esimesed ESTO passid, on leidnud omanikud. Huvitav on märkida, et kõige esimene online-ostja oli saksa soost härrasmees Bielefeldist.

Te soovite ESTOle tulla, aga ei tea veel, kas ja kus saab Münsteris ööbida? Meie ametlik koostööpartner Mare Baltikum Reisibüroo pakub rikkalikult majutusvõimalusi veebilehel www.mare-baltikum-reisen.de või helistades telefonil 040-494 111. Mare Baltikumi Reisibüroo saadab soovi korral Teile hotellide hinnakirja posti teel. Hotellitubade mahutavus Münsteris ei ole eriti suur, seepärast on soovitatav aegsasti majutuskoht broneerida.

Kohtumiseni Münsteris 26.–30. juunil 2009.
Tule ise ja võta ka sõber kaasa!
Külasta ka ESTO 2009 kodulehte www.esto2009.de

ESTO 2009 orgkomitee

EV suursaadiku Saksamaa Liitvabariigis hr Mart Laanemäe kiri ESTO korraldajatele

Lubage Teid tänada 14. augustil saadetud kirja eest, milles tutvustate ESTO 2009 eesmärke ja festivalipäevade programmi.

Ühtlasi tänan Teid heade soovide eest. Mul oleks väga hea meel Teiega sobival võimalusel taas kohtuda ja edaspidist koostööd arutada.

Nõustun, et ESTO ei ole kaotanud oma vajadust ja tähtsust, kuigi ESTOde suunitlus on pärast Eesti taasiseseisvumist muutunud. Jagan Teie arvamust, et Saksamaa ja eriti Münster on kahtlemata hea asukoht 21. sajandi ülemaailmseks eestlaste kokkutulekuks.

Tänan Teid austava ettepaneku eest olla ESTO 2009 patrooniks, mul on rõõm ja au seda vastu võtta.

Soovin Teile jõudu ja edu ESTO ettevalmistamisel ja olen kindel, et traditsiooniline kultuurifestival pakub kõigile osalejatele meeldivaid elamusi ning aitab kaasa Eesti tutvustamisele Saksamaal.

Lugupidamisega
Mart Laanemäe

Saksa valitsusjuht tegi visiidi Eestisse

Angela Merkeli Eesti visiit-keskendus Gruusia konfliktile, kuid tema sõnavõtted olid Tallinnas üle ootuste tugevad.

Merkel seisis otse keset oma kiirkülüst silmitsi vajadusega võtta seisukoht Venemaa presidendi Dmitri Medvedevi otsuse suhtes tunnustada Gruusia separatistlikke regioone Lõuna-Osseetiat ja Abhaasiat. "Venemaa rikub selle otsusega rahvusvahelise õiguse kõige põhilisemat printsiipi, milleks on suveräänse riigi territoriaalne terviklikkus," rõhutas Merkel Kadriorus Kumu auditoriumis

peetud loengus. Saalitäis rahvast tervitas seda püsti tõustes ja maruliselt aplodeerides.

Veelgi teravamalt arvustas Merkel Venemaa venitamist Prantsusmaa presidendi Nicolas Sarkozy eestvõttel sõlmitud kuuepunktilise rahuplaani elluviimisega. "Eelseisval Euroopa Liidu erakorralisel ülemkogul oleme sunnitud tõdema, et Venemaa pole asunud seda plaani täitma. See, et Vene väed pole ikka veel lahkunud näiteks Phothi sadamalinnast, on rahuplaani jäme rikkumine," tõdes Merkel.

Rääkides rahvusvahelistest suhetest, märkis kantsler, et Gruusia

sündmused muutsid maailma: "Dialog partneritega on oluline, kuid ainult siis, kui see toimub ühiste väärtuste baasil. Arutada tuleb, kas meil on Venemaaga ühised väärtused. Ühise baasita on koostöö keeruline."

Merkel pidas vajalikuks kommenteerida ka Venemaa praeguse peaministri Vladimir Putini retoorikat, millest võib järeldada Kremli varjamatut ambitsiooni kontrollida endaga piirnevaid endise Nõukogude Liidu riike. "Venemaal on väidetud, et Nõukogude Liidu lagunemine oli 20. sajandi kõige suurem geopoliitiline katastroof. Mina seda

vaadet ei jaga, sest iseseisvatel riikidel peab olema õigus tulevikku vabalt valida," ütles ta.

Sellega seoses soovis kantsler Eestile kinnitada, et igasugused Venemaa-poolsed katsed siin Gruusia stsenaariumi korrata kohtaksid paratamatut vastureaktsiooni. "Eesti on NATO liikmesriik ja NATO kaitseb teid," kinnitas ta, viidates alliansi asutamislepingu viiendale artiklile.

Angela Merkel kohtus Eestis peaminister Andrus Ansipi ja president Toomas Hendrik Ilvesega.

Allikas: EPL 27/08/2008

Lühidalt

● Selle aasta septembrikuu seisuga püsib toetus Eesti kuulumisele Euroopa Liitu stabiilselt kõrgel tasemel — seda toetab 84 protsenti valimisealistest Eesti kodanikest. Toetus on püsinud samal tasemel alates 2007. aasta maikuust. Euroopa ühisraha kasutuselevõtmist Eestis toetab 47 protsenti kõikidest 15–74-aastastest elanikest. Eestlaste hulgas on toetus eurole suurem (51 protsenti) kui muust rahvusest elanike seas (41 protsenti). Euro vastaseid on Eesti elanike seas vähem kui pooldajaid — 45 protsenti.

● 2004. aasta sügisel Eesti turule tulnud odavlennufirma easyJet peatab novembrist lennud Berliini ja Tallinna liinil. „Talvisel perioodil on Berliini-liini populaarsus olnud madalam, mistõttu jäeti see talvegraafikust välja,“ selgitas Eestis easyJeti esindava kommunikatsioonibüroo Hamburg ja Partnerid töötaja Kristi Kalmaru. Novembrist saab Tallinnast Saksamaale lennata vaid kolme linna: Estonian Airiga Hamburgi, Frankfurti ja Münchenisse ning Lufthansaga Frankfurti.

● Maksude ja aktsiiside tõus kergitab ka inflatsiooni, mis omakorda võib Eestit eurost veelgi kaugemale viia. Hansapanga makroanalüütik Maris Lauri tõdes, et valitsuse maksu- ja aktsiisitõstmise suurendab kindlasti inflatsiooni, aga selle kasv sõltub konkurentsitingimustest ja üldse majandusseisust järgmisel aastal. Praegu loodetakse eurole üle minna 2011. aastal. President Toomas Hendrik Ilves meenutas riigikogu selle sügise avaistungil kõnes Eesti finantsjulgeoleku tähtsust, mille lahutamatu osa on üleminek eurole.

● Oktoobrisse planeeritud Riigikogu palkade külmutamise võib edasi lükkuda uue koosseisu valimiseni. „Kui parlament asub populistlike surve all tegema põhiseadusevastaseid seadusi, lootes, et president niikuinii on sunnitud need tagasi lükkama, siis tähendab see vastutuse veeretamist endalt ära ja kellegi teise kaela,“ märkis Riigikogu uue istungjärgu avakõnes president Toomas Hendrik Ilves. Samas tsiteeris Ilves Eesti Põhiseaduse paragrahvi number 75, mis ütleb: "Riigikogu liikme tasu ning piirangud muu töötulu saamisel sätestab seadus, mida tohib muuta Riigikogu järgmise koosseisu kohta."

● Poliitikute arutelud järgmise aasta riigieelarve üle muutuvad tähtsaks lähenedes üha kuumemaks. Kehvas majandusseisus taustal on 2009. aasta eelarve saanud nimeks säästueelarve. Siseminister Jüri Pihl ütles, et kui siseministeriümber raha juurde ei anta, peab ta lahti laskma 424 politseiniku, 184 piirivalvurit ja 296 tuletõrjujat. Paljudes kohtades hakkaks tuletõrje kohale jõudma kaks ja pool korda pikema aja jooksul kui praegu ning see tähendaks, et põlevatest majadest päästetute hulk väheneks. Eelarvekärped ei jäta puutumata paljusid sektoreid — näiteks on rahvusteater Estonia sunnitud koondama 30 töötajat. Ettevõtjad on valiku ees — kas vähendada töötajate arvu või alandada kehtivaid palganumbreid.

Tere jälle, Eesti Kool!

Viimane koolipäev enne suvevaheaega

Foto: Tiina Käissaar

Lõpuks ometi käib jälle meie oma eesti kool! Paljud lapsed ei jõudnud suvevaheaega lõppu äragi oodata, et kohtuda Hamburgi sadamas asuvas Soome Meremeeste Kirikus sõprade, seal elava papagoi Jakobi ning loomulikult õpetajatega.

Tegelikkuses veel lasteaia käivad lapsed on oma „kooli“ üle hirmus uhked, tunnevad end juba suurtena ning räägivad meeleldi, kuidas nad mitut keelt valdavad. Ning kuigi

koolilaste jaoks on tegemist lisa-koormusega — ohverdatakse ju iga teine laupäev — on tagasiside olnud senini väga positiivne. Pakkudes meeldiva seguna nii õppetööd kui ka liikumist, laulu ja tantsu, on meie lastes tõepoolest tekkinud sügav tunnetus ja teadlikkus Eestimaa ja eesti kultuuri suhtes.

Uskumatu, kuid 6. septembril 2008 alustas Hamburgi Eesti Kool juba neljandat õppeaastat. Selle aja jooksul ei ole kasvanud mitte ainult meie õpilaste arv (nüüdseks 40),

vaid oleme ka ise palju juurde õppinud — nii organisatoorse kui ka erialalise külje pealt, vahendamaks emakeelt võõrkeelses keskkonnas ja seda nii heterogeensele grupile:

vanuses 1–15 aastat; mitmed pärinevad kolmkeelsest keskkonnast (kumbki vanematest pole sakslane);

intensiivne kokkupuude eesti keelega (kas värskest Eestist siia kolinud; või mõlemad vanemad on eestlased; või üks eesti vanem

võimaldab väga tihedat kokkupuudet, viies last reeglipäraselt ka eesti lastelaagritesse, lasteaeda vms);

kontakt eesti keelega on seni puudunud (kodus pole veel iialgi eesti keelt kasutatud);

Kooli juhataja Tiina Käissaar tervitas avaaktusel kohale tulnud vanemaid ning eelkõige säravaid koolijütsi. „Vanad“ õpilased kandisid uhkelt kooli logoga särki ning uuedki said omale toredate pääsukestega T-särki. Täiel häälel kanti ühiselt ette Eesti Vabariigi hümn ning seejärel lustakas „Küll on tähed“. Pidulikkust lisas külaline Gina Bauer, kes tervitas kooli-rahvast EÜSLi poolt.

Neljandal õppeaastal tegutsevad järgmised rühmad:

1. Mudilased (Liilika M. Allev);
  2. Eelkooli rühm (Reet Meyer);
  3. Noorem koolirühm (Ülle Röber);
  4. Vanem koolirühm (Vello Pettai / Tiina Käissaar);
  5. Võõrkeele rühm (Erge Weinert).
- Muusikaõpetaja — Larissa Nizker. Liikumise õpetaja — Ave Vals.

Liilika M. Allev / Hamburg

Jüri Uluotsa põrm maeti Kirblasse

31. augustil maeti Läänemaale Kirbla kalmistule endine Eesti peaminister ja peaminister presidendi ametis Jüri Uluots koos abikaasa Anette ja poja Erikuga. Uluots suri 1945. aastal Rootsis Stockholmis. Eestisse jõudis tema ja perekonnaliikmete põrm 13. mail.

Ümbermatmisel osales pooltuhat inimest. Kohal olid peaminister, president, mitu ministrit ja riigikogu liiget. Jüri Uluots oli korp! Rotalia üks asutajaid. Uluots sündis 1890. aastal Kirbla lähedal talus, millest nüüd on alles vaid kivimüür ja korstnajaalg.

Eesti kultuuripäevad Kesk-Siberis

10.–13. septembrini peeti Tomski linnas Kesk-Siberis Eesti kultuuripäevi. Nende päevade raames leidis aset Eesti Vabariigi 90. aastapäevale pühendatud konverents, esinesid Eesti muusikud ja tantsijad, avati näitusi.

Kultuuripäevade toimumispaik Tomski oblast on olnud Eestiga seotud nii kaugema kui ka lähiajaloo mõistes. Siinsed eestlased asunud ja GULAGi piirkond on eesti riigi minevikuga otseselt seotud, eestlaste kogukondi elab Siberis tänini. Kultuuripäevad lõppesid Tomski oblasti kuberneriga vastuvõtuga Eesti delegatsioonile.

Vihmasajud ei lase saaki põllult koristada

Eesti teraviljakasvatavad on murest murtud. Põllud on nii pehmed, et kombainidega ei pääse peale. Kartulikasvatajadki on samas seisus — isegi igapäevase säilituskartuli müügitellimuste täitmine on raske. Sellest tulenevalt saatis Eesti põllumajanduskaubanduskoja juhatus pankadele ja liisingufirmadele avaliku pöördumise, milles palub neilt mõistvat suhtumist põllumeeste olukorda. Koda tegi finantsasutustele ettepaneku arvestada selle sügise erakordseid ilmaolusid vääramatu jõuna ning mitte rakendada põllumeeste maksete viibimisel lepingutejärgseid viiviseid.

Rahvusoper Estonia tähistab juubelit

1. novembril tähistab rahvusoper Estonia eesti balleti 90. juubelit. Just nii palju on möödunud sellest, kui 1918. aastal loodi Estonia teatri juurde esimene palgaline tantsutrupp, mis aitas aluse panna tantsuteatrile kui iseseisvale elujõulisele žanrile draama- ja ooperi kõrval. 1925. aastal pakkus Estonia neljaliikmelise trupi ühele asutajaliikmetest, Rahel Olbreile, balletmeisteri kohta. Juba järgmisel aastal asutas Olbrei Estonias püsiva tantsutrupi, millest sai professionaalse balleti kujunemise üks alustalasid. Estonia tähistab sündmust Sergei Prokofjevi/Tiit Härmi balletiga „Romeo ja Julia“.

EESTI

Eestlased ja Geislingen

Geislinegn an der Steige on väikelinn Baden-Württembergi liidumaa lõunaosas. Väga paljudele vanema põlvkonna väliseestlastele on see linnake erilise tähendusega. 10.–13.09.08 kogunesid Geislingeni Eesti Kooli endised õpilased. Ülemaailmse kokkusaamise organiseerijaks oli pr dr Mai Maddisson Austraaliast.

Koos endiste „mudilastega“ Austraaliast, Ameerikast ja Kanadast viibisid sellel kokkusaamisel ka EÜSLi esimees Richo Zieminski, sekretär Meeli Bagger ja meie Saksamaa praost Merike Schümers-Paas. Neljapäeva, 11. septembri hommikul Geislingeni surnuaial oleva eestlaste mälestusmärgi juures toimunud koosviibimisel võtsid sõna R. Zieminski, M. Bagger, M. Maddisson ning lõpetuseks pidas Merike Schümers-Paas väga südamliku palveteenistuse.

Richo Zieminski: „Armsad kaasmaalased lähedalt ja kaugel. Oleme siia kogunenud, et Eesti Vabariigi 90. aastapäeva puhul üheskoos mälestada neid eestlasi, kes Teise maailmasõja käigus Eestist põgenesid siin, Geislingeni surnuaial, oma viimase puhkepaiga on leidnud. Neil ei olnud kahjuks võimalust Eesti taasiseseisvumist koos meiega näha, kuid lootust vabast Eestist ei kaotanud nad kunagi. Meie, järgmise põlvkonna ülesanne on lahkunuid mitte kunagi unustada. Kõik, kes me praegu siin mälestusmärgi ümber seisame, ka need, kes Geislingenis aastakümneid tagasi oma lapsepõlve ja noorusaastad mööda pidid saatma — me tahame mõtetes teiega olla. Geislingen on saanud unustamatuks osaks meie mälestustes. Mälestused, millised seonduvad viie aastaga eestlaste põgenikelaagris Geislingenis. Laagris, mis oli üks suuremat eestlaste laagritest Saksamaal.“

Meeli Bagger: „Oli see juhus, saatuse tahe või midagi muud, et Ameerika tsooni sõjaväeline valitsus just Schwaabimaa väikelinna Geislingeni välja valis, kuhu eestlastest sõjapõgenikke ja DP-sid kontsekreerida, jäägu ajaloolaste välja selgitada. Fakt on see, et Geislingeni eestlaste laager eksisteeris 1945. aasta oktoobrist kuni 1950. aasta 24. juunini. Seega oli 17 000 sakslasest elanikuga linnake viie aasta jooksul koduks ligi 5000 meie kaasmaalastele.“

Sõda oli just lõppenud, terve Euroopa oli varemeis, eriti aga Saksamaa. Lisaks sakslasest põgenikele, tulid nüüd veel ka eestlased. On loomulik, et kohaliku elanikkonna hulgas tekitas suurt

pahameelt linnavalitsuse otsus teatud rajoonides oma majadest 3–4 tunni jooksul välja kolida teadmata ajaks ja lihtsalt kuskile. Kuid ajad olid rasked. Kerge polnud kellelgi. Kerge polnud ka põgenikest eestlastel: pärast kuid või ka aastat teelolekut oli neil ometi katus pea kohal, aga nad pidid elama täistuubitud tubades, ühe inimese kohta arvestati 3–4 m². Puudus oli kõigest. Kuid eestlane on visa ning hakkaja. Algas laagri eluks vajalike infrastruktuuride loomine, lisaks elamutele rekviireeriti laagri ja selle elanike kasutusse rida ühiskondlikke hooneid, moodustati oma nn vallavalitsus.

Juba neli nädalat pärast laagri asutamist (6. novembril 1945) ilmus esimene number laagri ajalehest „Eesti Post“. 1947. aasta märtsist lisandus veel ajaleht „Bildpost“. Lisaks ajalehtedele anti välja kooli- ja lauluraamatuid, noote ning ametlikke teadeandeid. 19. novembril 1945. aastal alustas õppetööga Geislingeni algkool. Sama aasta detsembris alustas tööd ka Eesti Gümnaasium. Laagris loodi ka tööstuskool, et laagrielanikele õpetada praktilisi elukutseid ning katta ka iseenda vajadusi.

Laagris tegutses isegi viiuliehitaja, rääkimata õmblustöökodadest ja saunast Boelckestraatil, mis ka kohaliku elanikkonna seast külastamist leidis kui uudis. Tegutses oma postiteenistus kuni oma laagri kirjamarkideni välja. Kahasse kohaliku luterliku kogukonnaga kasutati *Stadtkirchet* ja peeti jumalateenistusi ning muid kiriklikke sündmusi.

Eesti soost noored löid peatselt oma organisatsioonid, 16. novembril 1945. aastal loodi Eesti skautide ja gaidide ühing, samaaegselt loodi ka noorte meeste kui ka naiste kristlikud organisatsioonid. Noortele andsid nimetatud organisatsioonid võimaluse vaba aja veetmiseks, tegevuseks väljaspool kooli või tööd, koondades ka eksiilis eesti noori ühiselt Eesti lipu alla ja kandes edasi ühtekuuluvus ning kodutunnet.

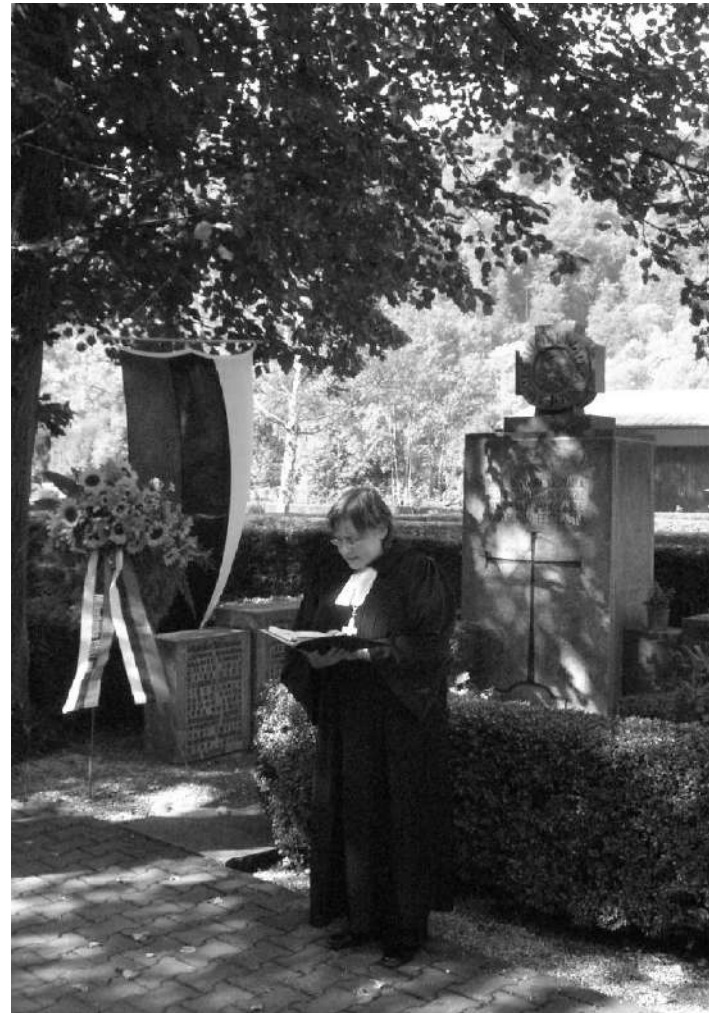
Eestlaste kultuurielu keskpunktiks oli *Jahnhalles*. Seal toimusid neil aastail paljud eesti

teatri- ja ooperietendused ning kontserdid, kusjuures esietendustelt ei puudunud pea kunagi Geislingeni linnapea. Kõige märkimisväärsimaks ilminguks toonases eestlaste kultuurielus oli aga Geislingeni Eesti Teater. Vahetult pärast laagri asutamist, juba 20. oktoobril 1945. aastal kutsuti ellu Eesti Teater Geislingenis. Asutajaliikmeteks olid mitmed Eesti Rahvusteatri näitlejad Tallinnast, näitlejad Tartust ja mujalt. Teatritegemise rõõmust olid haaratud kõik vanusegrupid, kuni pisitillukesteni välja. Kõrvuti teatriga tegutses ka sümfoniaorkester, kaks koori ning kirikukoor. 1946. aasta aprillis moodustati Geislingenis eesti kooride rahvusvaheline tseentrum ning sama aasta augustis viidi läbi suur, rahvusvaheline eestlaste laulupidu.

Alates talvest 1945/46 saadi alustada sportlike ettevõtmistega. Korraldati omavahelisi võistlusi kui ka võistlusi naaberlaagrite asukatega, samuti Ameerika armee meeskondadega. Geislingenis loodud eestlaste jalgpallimeeskond tuli Ameerika tsooni meistriks ja lõi 1946. aastal ka inglise tsooni esindajaid. Nii meeste kui ka naiste värvipalli meeskonnad saavutasid korduvalt meistritiitleid.

Mida kauem laagris olek kestis, seda enam sai põgenikele selgeks, et peatselt tagasi pöördumist oma sünnimaale ei tule. Kõne alla ei tulnud ka igavene viibimine Geislingeni laagris. Oli ju Saksamaa majandus täielikult laostatud ja kogu maa purustatud, omaenda põgenikke oli sakslastel küllaga ja neilgi puudus elupaik ja töö.

Sellepärast oli laagrielanikele pakkumised väljarändamiseks teistesse Euroopa maadesse kui ka üle mere ainukesed väljapääsuteed. Alates 1946. aasta septembrist kui väljarändamise võimaluste küsimused eestlaste jaoks aktuaalseks muutusid, ilmutasid erinevad riigid huvi laagri asukate vastu. Väljarändamise eelduseks oli aga hea tervislik seisund, mida kontrolliti põhjaliku meditsiinilise läbivaatuse käigus. Arstlike uuringutega tehti kindlaks, et 274 eestlasel on kopsuhaigused. Erinevate riikide esindajad nagu Venetsueelast,

Praost Merike Schümers-Paas peab mälestussamba ees palvust

Kanadast, Ameerikast, Austraaliast ja mujalt külastasid laagrit ja otsisid huvilisi, tutvustades sealsetid töövõimalusi. Ka Nõukogude Liidu ohvitserid külastasid laagrit pidevalt ja kutsusid eestlasi tagasi pöörduma oma sünnimaale. Kui väljarändaja kandidatuur osutus sobilikuks, saadeti ta edasi Ludwigsburgi laagrisse, kus edasine seleksioon aset leidis ning pikk rännutee tundmatusse alata võis.

Väljarännanute lahkumine ei toonud aga Geislingeni laagri-asukatele erilist kergendust, sest Ameerika sõjaväeline saatis ikka ja jälle uusi põgenikke, kes väiksemate laagrite koondamise tõttu Geislingeni sattusid. Alles siis, kui Geislingeni laager 24. juunil 1950. aastal ametlikult likvideeriti, ei saanud IRO võimud enam ühtegi eestlast väevõimuga Geislingenis elama sundida. Geislingeni laagris sel ajal veel elanud eestlasest suunati 600 Ulmi, 300 Schwäbisch Gemündi ja ülejäänud Heilbronni. Geislingeni jäi elama umbes 325 eestlast. Praegu, aastal 2008 elab Geislingenis veel 15 eestlast.

Mälestuskivi Geislingeni surnuaial meenutab juba aastakümneid eestlaste saatust eksiilis. Hauakivi kujundasid eestlastest arhitektid Kolmar ja Aren ning see valmistati ühe Geislingeni firmas. Marmorisse

raiuti esialgselt Geislingenis surnud 102 eestlase nimed. Hiljem täiendati lahkunute nimesid veel kolmel plaadil, tänaseks ühtekokku 154 nimega.

Mälestussammas pühitseti sisse EV aastapäeval 1949. aastal. Sel päeval kogunesid kõik Geislingeni eestlased koos vaimulikega siia. Toimus pärgade asetamine, laulis meeskoor ja üheskoos lauldi Eesti hümn. Nii sai püstitatud Geislingeni äärelinna üks kivisse raiutud mälestusmärk, mis räägib sõjast ja võimuvallutustest. Ehk on sellised mälestusmärgid hoiatuseks ja seda globaalses tähenduses, et ka väikeste rahvastega peab arvestama ja neist ei saa, ei tohi, suurvõimud lihtsalt tankidega üle sõita?

Geislingeni mälestusmärgi hooldamist ja rahastamist kannab tänaseni Eesti Ühiskond Saksamaa Liitvabariigis (EÜSL). Siinkohal sooviksime erilise tänu öelda pr Ida Gertzile, kes hooldustöid aastakümneid oma südameasjaks on pidanud.

Lõpetada tahaksin sõnadega, mis on siia kivisse rajatud:

„Mälesta võõra vägivalda eest põgenenud ja kaugel kodumaast manalasse varisenud eestlasi!“

Meeli Bagger

EV kultuuriatašees sai Hamburgi noorema eestlaskonna patroon

25.04.2008 markeerib EÜSLi HEA Seltsi ajaloos olulise tähtsusega sündmust — sel päeval ulatati Eesti Vaba-riigi kultuuriatašeele Berliinis, pr. Reet Weidebaumile, üle auliikme tunnustus.

Esinase Liilika M. Allevi sõnul on tegemist sammuga, mis sümboliseerib seltsi suunitlust ning eesmärki — säilitada eestlust, emakeelt ning kultuuripärandit. Reet Weidebaum puutus HEA Seltsiga kokku juba mitmed aastad tagasi, mil ta pidas ettekande Eesti

teatrimaastikust — hea kontakt on püsinud sellest ajast alates. Auliikme staatus väljendab ühest küljest tänu senise moraalse ning teoküllase toetuse eest, ning samas ka lootust, et hea koostöö jätkub tulevikuski tähtsuse rõhutamiseks oli kohale sõitnud kogu juhatus.

Pärast aukirja ametlikku ülevõtmist jätkus pärastlõuna viljakas õhkkonnas, vesteldi kultuuriatašee ning saatkonna töötajatega eestlusest Eestis, Saksamaal ning maailmas. Öhtu saabudes, kuid

teemat jätkates, ühineti Eestist saabunud teadustöötajate ning nende saksapoolsete partner-ülikoolide esindajate vastuvõtuga, kes viibisid Berliinis teaduskonverentsil — vahetati muljeid ning informatsiooni võimalustest, plaanidest, ideedest.

ER

Märkus: Ruumipuuduse tõttu jõudis eelnev info lehte alles septembrinumbri. Vabandame!

HEA Seltsi juhatus koos värskede auliikmaga.

Fotol vasakult: Riina Leminsky, Laura Balzer, Reet Weidebaum, Ira Widderich, Liilika M. Allev, Jaana Vill

Annabergis võõrustati kultuuripäevalisi

Annabergi lossis Bonni linna lähisel, toimusid nädalalõpul 12.–14. septembril järjekordsed EÜSLi kultuuripäevad

Energiliste eestvedajate Maie Kisis-Vainumäe, Gina Baueri, Meeli Baggeri ja Richo Zieminski korraldusel kogunes umbes 30 osavõtjat uhkesse, aga pisut kulunud lossi juba reede õhtul, 12. septembril. Söögilaudade ja kaminatule juures toimusid rõõmsad kohtumised ja jutuajamised lähedalt ja kaugelt kohale sõitnud rahvuskaslaste vahel. Muusikahuvilised kogunesid tiibklaveri ümber, kus varsti leiti ühine laulurepertuaar.

Lauapäeval avas Gina Bauer kultuuripäevade ametliku osa, tervitades kohaletulnuid ja andes sõna esimeseks ettekandeks Ülemaailmse Eesti Kesknõukogu esindajale Eestis ja rahvastikuministri nõunikule Aho Rebasele, kes rääkis ÜEKNist ja oma tööst ning tutvustas parajasti valmiva Rahvuskaslaste programmi sihte ja võimalusi. Selgus, et kuulajate hulgas oli suur huvi programmi valdkondade ja toetusvõimaluste vastu.

Järgnes Venemaa Eesti Seltside liidu vastutava sekretäri Külli Sule asjatundlik ettekanne Venemaa eestlaste tegemistest ja olukorrast Venemaal. Saime kinnitust, et tänapäeval pole kerge olla eestlane Venemaal, kus kehtivad kõiksugu poliitilised piirangud ja väga negatiivsed eelarvamused eestlaste kohta.

Pärast kosutavat lõunasööki näitas Eesti Kirjandusmuuseumi direktor Janika Kronberg filmi kirjanik Karl Ristikivist ja kirjeldas selle filmi tekkelugu. Praegu on Janika Kronberg oma abilistega ette valmistamas sarnast filmi Henrik Visnapuu kohta.

Õhtune koosviibimine algas vahuveini joomisega ja ühise laulmisega, kus äratas tähelepanu lauljate erakordselt kõrge tase. Võib-olla on selles osas teeneid Euroopa Eestlaste Kooril ja selle juhtidel Kalev Lindal ja Lauri Breedel! Eelnevalt harjutamata lauldi mitmeid koori- ja ühislaule otsekohe mitmel häälel ja väga nauditaval tasemel. Tuleb ka esile tõsta, et lauljaid ja üldse aktiivseid kultuuripäevadest osavõtjaid oli igast vanusegrupist — imikutest auväärt hallpeadeni.

Pidulikult õhtusöögil pakuti rikkalikult maitsvaid roogasid ja jookke ja õhtu jooksul oli hea võimalus jätkata vestlusi, lõbusat laulmist ja isegi rahvatantsude tantsimist. Pühapäeva kava algas pastor Merike Schümers-Paasi juhitud jumalateenistusega lossi väikses kabelis, millele järgnes päevade ametlik lõpetamine kingituste ja tänusõnade jagamisega ning Eesti hümniga laulmisega.

Aho Rebas

Traditsiooniline grupipilt trepil

Euroopa Eestlaste Koori suvi

Euroopa Eestlaste Ühendkoori suur laululaager Eestis 3.–6. augustil 2008

Oli tore kohata vanu tuttavaid ja sõpru, kuid oli ka heameel näha palju uusi lauljaid meie koori ridades. Saksamaalt oli kohale tulnud palju vanu sõpru, aga seekord oli esindatud eriti tugev delegatsioon Soome eestlaste koorist Siller. Lauljaid oli tulnud veel Belgiast, Hollandist, Šveitsist, Eestist, Taanist, Luksemburgist, Tšehhist ja Inglismaalt.

Aegviidu laululaager oli mõeldud 2009. aasta üldlaulupeo ettevalmistuseks, läbi võeti peaaegu kõik laulud XXV üldlaulupeo laulikust. Töö oli intensiivne — kooriproovidega alustati juba kell 10 hommikul ja lõpetati alles kell 10 õhtul! Ei lugenud see, et ilmad olid rohkem sügise kui suve moodsid ja et vihma muudkui kallas — olime nagnii pidevalt lauluhoos!

Teisipäeva õhtul tehti meile ootamatu üllatus. Meie armas koorijuht Kalev Lindal oli organiseerinud kooriliikmetele õhtu koos

estli helilooja ja astronoomi Urmas Sisaskiga. Üritus toimus Sisaski tähetornis Jänedas mõisas. Härra Sisask rääkis haaravalt astronoomiast ning sellega seotud inimese arengust ja mängis klaveril enda komponeeritud vahelpealasi.

Kolmapäeva õhtul toimus Mäetaguse mõisas konverentsi „Diasporaa roll Eesti iseseisvuse taastamisel“ raames koori laagri lõpukontsert. Esinemine toimus vabas õhus poole tunni eeskavaga, mis koosnes laagris õpitud lauludest. Mäetagusel ootas meid tõesti võimas vastuvõtt! Lauad olid rikkalikult kaetud söökide ning jookidega ja oli huvitav kohata eestlasi, kes olid tulnud konverentsile kokku üle maailma. Pärast õhtusööki oli rõõm kuulda kohalikke esinejaid, lauljaid ja segakoori ning pärast mängis kohalik orkester kõigile tuntud vanadest aegadest eesti lugusid nii ühislauludena kui ka tantsuks. Oli vägev lõpp meie laululaagritele.

Euroopa Eestlaste Koori, Saksamaa eestlaste EÜSLi projektkoori ja Soome eestlaste segakoori Siller suur suvine ühislaululaager toimus sel suvel Aegviidu puhkebaasis Eestis. Kokku oli tulnud rohkem kui 60 lauljat.

Euroopa Eestlaste Koori sopranid ja aldid Mäetaguse mõisas pärast kontserti

Suured tänud koorijuhtidele Kalev Lindalile ning Lauri Breedele suure vaeva ja töö eest ja Mare Rahkemale, kes koos koori juhatause liikmetega laagri korraldas.

Järgmine laululaager toimub Saksamaal Annabergis, Bonni lähedal 24.–26. oktoobril, kus

harjutatakse jälle intensiivselt laulupeo jaoks ning salvestatakse ka Anti Marguste „See on Eesti“ ja Veljo Tormise „Laulu algus“ laulupeo kooride konkursi jaoks.

Oli jälle üks tööine ja lõbus laululaager, kus kooriliikmetel jäi veel küllaltki aega pidutsemiseks

pärast rasket tööpäeva. Jälle nägemiseni oktoobris, kallid kaaslauljad!

Reet Järvik

Euroopa Eestlaste Koori liige ja Inglismaa Eestlaste Ühingu sekretär

RAAMATUTUTVUSTUS

Ilmus kirjanduse nimestik

„Väliseestlaste mälestuste-raamatud“

Nimestik „Väliseestlaste mälestuste-raamatud“ on koostatud Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu väliseesti kirjanduse keskuses ja mõeldud neile, kes memuaristika vastu tõsisemat huvi tunnevad.

Mälestuste-raamatud, mis on kirjutatud eestlaste poolt välismaal, on eriti olulised just seetõttu, et kodumaal nõukogude okupatsiooni aastatel objektiivset memuaarkirjandust ei

ilmunudki. Peame olema pagulaseestlastele tänulikud selle panuse eest Eesti ajaloo lünkade täitmisel, sest ajaloo-sündmused, mis toimusid Eestis sõja ja okupatsioonide ajal, oleksidki jäänud memuaarides peegeldamata.

Kuigi memuaarkirjandust, mis ei tugine ajalooallikatel, ei peeta piisavalt usaldusväärseks, on see siiski oluliseks täienduseks ajalookirjandusele, seda

eriti isiklikult läbielatud sündmuste emotsionaalsete kirjelduste tõttu. Memuaarides peegelduvad Eesti Vabadussõda ja II maailmasõda, põgenemine kodumaalt, küüditamised, põgenikelaagrid, pagulaselu ja mitmekesine kultuurielu. Eriti südamelähedane on olnud kaotatud kodu teema.

Ilmunud nimestik sisaldab üle 600 nimetuse mälestuste-raamatuid, mälestusliku sisuga

koguteoseid, albumeid, pühendusteoseid tuntud pagulastele ja Eesti riigi suurkujudele, samuti mälestusliku sisuga ilukirjanduslikke teoseid, sest piirid ilukirjanduse ja memuaristika vahel ei ole alati eristatavad.

Anne Valmas

Väliseesti kirjanduse keskuse juhataja

Mälestussammas baltisakslastele

Nõmme Saksa Lunastaja Kirikus avati 31. augustil 2008. aastal taastatud mälestustahvel Balti rügemendile (pataljonile), mis võitles Vabadussõjas ja koosnes baltisakslastest.

Balti pataljon loodi 1918. aastal ja sinna kuulusid peamiselt baltisaksa aadlikud. Pataljoni liikmed olid enamjaolt Eesti kodanikud, pataljoni komandokeel oli saksa keel. Pataljon võitles Vabadussõja ajal Viru rindel, ka sel ajal, kui Eesti sõjavägi 1919. aasta suvel lõunarindel Landeswehri vastu sõdis, mille moodustasid samuti baltisakslased, pataljoni liikmete endised seisuse-, lapseõlve-, õpingu- ja teenistuskasulased.

Balti rügemendi asutamise kuupäev oli 27. november 1918. aastal, kui ajutise valitsuse sõjaminister Konstantin Päts leppis saksa kogukonna esindajatega kokku saksa soost kodanike kaitseüksuste moodustamise.

1. jaanuaril 1919 koondati need üksused üheks Balti pataljoniks. Selle ülemaks sai polkovnik Konstantin Weise (sündinud 11. augustil 1877 Pada vallas Virumaal). Vene sõjaväes teenis ta peamiselt

kaardiväeosades. 1915. aastal ülendati ta polkovnikuks (kolonelik). 1917. aastal nimetatiti Kaukaasia 4. kütirügemendi ülemaks. Eesti kaitseväge siirdus ta 27. novembril 1918. aastal oma vabatahtlike salgaga ja määrati raskekuulipildujate komando ülemaks 5. jalaväerügemendi juurde. 1. jaanuarist 1919 oli ta Balti pataljoni ülem. Sai haavata mais 1919 Jamoni küla juures. Ta nimetati I diviisi ülema abiks 11. novembril 1920. Sõjaväest lahkus ta haiguse 10. detsembril 1921 ja ta arvati erru 25. veebruaril 1925. Talle omistati I liigi II järgu Vabadusrist.

Üksus võitles terve Vabadussõja I diviisi koosseisus Viru rindel, mille ülemaks oli kindralmajor Aleksander Tõnisson. 1919. aasta mais juunis ning oktoobris võitis üksus koos Vene Loodearmee osa Petrogradi vallutusretke operatsioonist. Üksus saadeti laiali 25. septembril 1920.

Asjata võib otsida infot Balti pataljoni tegevuse kohta Eesti teatmeteostest. Seda lihtsalt pole. Aga siiski, ENE I köites (Tallinn, 1985) on lakooniliselt ja halvus-

tavalt mainitud, et Balti pataljon oli baltisakslastest koosnev Balti rügement, mis moodustati novembris-detsembris 1918, kuulus Eesti kodanlikku sõjaväkke, oktoobris 1919 Loodearmeesse, võitles Punaarmee vastu ja kaitses saksa mõisnike varandusi. Märtsis 1919 oli Balti pataljonis üle 800 mehe. Väeosa saadeti laiali 1920. aasta septembris. Niipalju siis nõukogudeaegsest teavitusest Balti pataljoni kohta!

Lunastaja kirikus toimus palvus taastatud baltisaksa rügemendi langemise mälestustahvli pühitsemisel. Kõigepealt toimus saksa keelne jumalateenistus ja armulaud. Lauldi saksakeelseid vaimulikke laule. Teenis õpetaja Mattias Burghardt.

Mälestuskivi pühitses Nõmme Rahu koguduse õpetaja Ove Sander, palvusel teenis kaasa Nõmme Saksa Lunastaja koguduse õpetaja Mattias Burghardt.

Pidulikult tseremoonial osalesid EV välisminister Urmas Paet, Nõmme linnaosa vanem Rainer Vakra, Eesti Kaitseväge, Kaitseliidu ja Saksa saatkonna esindajad, arvukalt Nõmme elanikke ja külalisi

Saksamaalt.

Õpetaja Ove Sander märkis sedagi, et tegelikult on tegemist mälestustahvli taasavamisega, sets enne II maailmasõda oli taoline tahvel avatud Tallinna Mustpeade maja seinal, kust see nõukogude võimu ajal kiiresti kadus ja hävitati. Balti pataljoni mälestuskivi on nüüdseks püstitatud Teaduste Akadeemia hoone õuele Toompeal.

Sõna võttis välisminister Urmas Paet, kes rääkis sellestki, et tähelepanuväärne on see, kuidas Eesti Vabaduse eest võitlesid üheskoos erinevate rahvaste esindajad, kes pidasid Eestit oma kodumaaks ja kellele oli kallis Eesti vabadus. Balti rügemendi võitlejad olid kõik vabatahtlikud, sest baltisakslasi Vabadussõtta ei mobiiliseeritud.

Lauldi Eesti vabariigi hümnit ja vaimulikke laule. Mälestustahvli jalamile, mis paikneb kiriku tagaseinas, asetati lilli. Kohaletulnud inimesed kutsuti pastoraadimajja, kus oli kaetud laud kehakinnituseks. Hiljem toimus kirikus vanamuusika-ansambli Haabjas kontsert.

Avo Suurvärav / Tallinn

Elu metsas, niidul ja karjamaal

Eesti looduses aina kasvab metsloomade arv, Lääne- ja Lõuna-Euroopas pigem imetletakse neid loomaaias.

Kährikuid on selgelt liiga palju. Nad käivad tee ääres surma saanud putukatega maiustamas ega karda autosid. Nende sigivus on suurem kui rebasel, sest nende pesakonnas on kutsikaid rohkem. Mõõdunud aastal laskisid jahimehed 8000 isendit, nende arvukus võib teistele liikidele mõju avaldama hakata. Kährik on oma elupaiga suhtes vähenõudlik, leppides vanade rebase ja mägra urgudega või mõne kaljupraoga. Elab ta sega- ja lehtmetsades, taimestikurikastel jõe- või järvekallastel. Kährik on aktiivne öösel ja videvikus. Enne talve saabumist kogub ta endale rasvavarusid. Nimelt on kährik ainus taliuinaku tegev koerlane. Taliuinaku vedavad tavaliselt isas- ja emasloom koos.

Rebaste arvukus on tõusuteel, kindlasti ka sellepärast, et loodusemehed kopteri pealt neile marutõvevastast vaktsiini loopisid. Ta ronib varsti lausa tuppale, sättides end suviti mugavalt sisse äärelinna aedadesse. Rebane on põhiliselt üksikeluviisiga ja küllaltki paikne. Jahti peab rebane peamiselt videvikus, kuid võib seda teha ka päise päeva ajal. Jälitamise korral on ta erakordselt ettevaatlik ja näitab üles üllatavaid oskusi ajajate eest põgenemisel ning jälgede segamisel. Sellega on ta teenitult kavaluse ja osavuse sümbol rahvajuttudes.

Metssigu on Eestis palju. Ta on kõigesõoja ja võib nagu kährikki süüa linde, kes maas pesitsevad. Nad künnavad kartuleid, pannes põllu ühes servas nina maha ja teises servas tõstavad üles. Samamoodi käivad üle muruplatside otsides maa seest vihmausse, kus neid on rohkem kui võsas.

Huntide arvukus tänava ilmselt tõuseb, kuna viimasel talvel polnud palju lund ja hundijahti peetakse talvel lumega. Praegu on neil metsas küllalt söögipoolist, et talumees ei pea kartma lammaste murdmist.

Karud ehmatavad inimesi metsalähedastes kodudes, tatsates majadele üsna ligi. Maarahva arvates on neid juba liiga palju saanud. Mõõdunud talvel lasti karusid 27, see on vähem, kui neid aastast juurde kasvab. Hammastiku ehituse järgi on karu kõigesõoja. Valdava osa toidust moodustavad mitmesugused marjad, seemned, seemned ja putukad. Suuri loomi murravad karud üksnes kevadel ja sügisel — enne ja pärast taliuinaku, kui on vaja palju jõudu koguda. Värskele loomale eelistab karu raibet. Mahamurtud loomal süüakse ära keel ja sisikond, liha jäetakse laagerdama. Loomulikult ei ütle karu ära kaerast ega meest.

Algab rahvuskaslaste programmi haridusprojektide konkurs

Rahvuskaslaste programmi nõukogu kuulutab välja taotlusvooru toetuse saamiseks väliseesti kogukondades eesti keele ja kultuuri õpetamisega seotud projektidele.

Toetust võivad taotleda eesti keelt ja kultuurilugu õpetavad juriidilised isikud.

Konkursile oodatakse projekte, mille eesmärgiks on: eesti keele ja kultuuri (õpetuse) arendamine väliseesti kogukonnas

- laste- ning keelelaagrites osalemine Eestis;
- metoodiline abi õpetuskeskustele;
- õpetajate täienduskoolitus Eestis;
- õppereiside korraldamine Eestisse.

Taotlusi oodatakse nii postiga kui ka elektrooniliselt 1. novembriks 2008 (postitempli kuupäev) Eesti Instituuti (Suur-Karja 14, Tallinn 10140, keelkultuur@einst.ee)

Projektitaotluse ja lisade blanketid on kättesaadavad Haridus- ja Teadusministeeriumi <http://www.hm.ee/index.php?048947> ning Eesti Keel ja Kultuur Maailmas (<http://ekkm.einst.ee/sisu/haridusprojektid/>) kodulehtedelt

Tervitusi Tallinnast!

Soovime leida koostööpartnerit Eesti käsitöö turustamisel

Soovime luua kontakti inimeste või firmaga, kellega koostöös leida võimalusi Eesti käsitöö turustamiseks. Tooterühmasid on väga palju: riided, jalanõud, kingitused, ehted, mänguasjad, sisustustooted, suveniirid, saunatarbed, amuletid jne.

Olemas pildimaterjal ja vastavalt huvile saame saata tootekataloogi.

Käsitöömeistrid on oma tööd teinud ülimalt hoolikusega ja kvaliteet on väga kõrge. Kasutatakse kohalikku toormaterjali ja viimistlemiseks looduslikke vahendeid. Asjad on tihti väga vaimukad ja naljakad, ilusad ja huvitavad, praktilised ja vastupidavad.

Eesti käsitöö on väärtuslik kaup ja oleme kindlad, et müüki saadab edu.

Kõik ettepanekud, ideed ja mõtted on teretulnud. Oleme väga tänulikud iga kontakti ja info eest.

Teresa Mängel
+372 56 468 752
spordijanes@hotmail.ee

Helmet Mõttus
+372 56468749
Helmet74@hotmail.ee

Pilk ette

- **1.10.08–7.1.09 — Berliin**
Siiri Taimla näitus „Lauf des Lebens“
Koht: EV Suursaatkond
kolmapäeviti kell 15.00–17.00
- **01.10.08 — Stuttgart**
Grupa Janke Randalu
Koht: Stuttgart BIS
Info: www.bis-stuttgart.de
- **17.–22.10.08 — Berliin**
4. Baltic Film Festival Berlin
Koht: Vertretung der
Europäischen Kommission,
Unter den Linden 78, 10117
Berliin
Info:
222.balticfilmfestivalberlin.net
- **23.10.08 — Berliin**
Europa literarisch: Estland
kirjandusõhtu Eeva Parkiga
Koht: Vertretung der
Europäischen Kommission,
Unter den Linden 78, 10117
algus kell 18.00
Info: literaturwerkstatt.org
- **28.10.08 — Schloss Elmau**
Grupa Janke Randalu
European Jazzfestival
Koht: Schloss Elmau
Info: www.schloss-elmau.de
- **26.10.08 — Hamburg**
Hamburgi Eesti
Rahvuskondise koosviibimine
kohvilauas
algusega kell 15.00
Koht: Nicolai-kiriku koguduse
maja (U 1, Klosterstern)
Info: Gina Bauer
HSGmbH@t-online.de
- **7.11.–9.11.08 — Annaberg**
EÜSLi koroona- ja
jakkolovõistlus
Koht: Haus Annaberg, Bonn-Bad
Godesberg
Info: Maie Kisis-Vainumäe
Tel 0221 / 83 47 03
maie.kisis@t-online.de

"Vabandage, kas siin

majas elab keegi Lind?"

"Jah, korteris kuus elab

Vares ja üheksandas elab

Kull."

"Kui mul ei tule und, siis

ma loen."

"Mitmeni?"

"Kolmeni."

"Kõigest kolmeni!?"

"Vahel poole neljani!"

"Doktor, mul heliseb

kõrvus!"

"Aga teie ärge vastake!"

Täpsustusi, kommentaare,
ettepanekuid, kaastöid,
kuulutusi ja teateid ootame
aadressile
EestiRada@yahoo.de

Tähtaeg: iga paaritu kuu
10. kuupäevaks

Juubilarid!

*See päev toob mälestuste kulda,
toob lilli vaasid täis.
Eks täna Sind ju õnnitlema tulda,
sest aastaring sai jälle täis.*

September

pr Laine Eeltamm
pr Leida Sperber

Oktoober

pr Ilse Vaher
hr Heinz Leschka
hr Eldor Nurmik

Soovime südamest õnne!

Eesti Ühiskond Saksa Liitvabariigis
Eesti Raja toimetus

Meeldetuletus

Palume lugejaid, kellel on veel 2008. aastakäigu Eesti Raja eest tasumata, teha ülekanne kontole

Estn. Volksgem. in der BRD, Eesti Rada
Deutsche Bank, Hamburg
BLZ 20070024

Konto 440011504

(Välismaalt): IBAN: DE64200700240440011504

BIC: DEUTDEDBHAM

Verwendungszweck: Abo Eesti Rada 2008

(Aastatellimus: € 25,00)

ER toimetus

Samuti palume, kel on veel tegemata, tasuda EÜSLi liikmemaks kontole

Estn. Volksgem. in der BRD

Postbank Hannover

BLZ 25010030

Konto 0148818301

Verwendungszweck: Mitgliedsbeitrag 2008

(Liikmemaks aastast: € 20,00;

pensionäridele/üliõpilastele: € 10,00)

EÜSLi laekur

Helmi Tambergi nimeline stipendium

EÜSLi stipendiumikomisjon võtab vastu stipendiumitaotlusi kuni 31. detsembrini 2008.

Kriteeriumid:

- Stipendiumi võivad taotleda eesti üliõpilased, eelistame Saksamaal üleskasvanud ja siin elavaid eesti päritolu tudengeid;
- Stipendiumi taotleja peab olema EÜSLi liige;
- Üliõpilane ei tohi olla stipendiumi taotluse esitamisel vanem kui 27 eluaastast;
- Stipendiumi taotleja peab olema edukalt läbinud vähemalt kaks kõrgkoolisemestrit;
- Stipendiumi saab taotleda ainult esimese akadeemilise hariduse omandamiseks;
- Stipendiumi eraldatakse üheks õppeaastaks;
- Taotlus peab olema esitatud kirjalikus vormis koos õppetõendiga EÜSLi komisjoni esimehele;
- Avalduse esitamise tähtaeg on 31. detsember.

Iga aasta 24. veebruaril avalikustab stipendiumikomisjon stipendiumi saajate nimed EÜSLi koduleheküljel ja EÜSLi häälekandjas Eesti Rada.

Taotlus koos nõutud dokumentidega tuleb saata aadressile:

hr Richo Ziemiński, Sperberstr. 9, 46399 Bocholt. Ümbrikule märkida: Taotlus

Teatame sügava kurbusega
armsa tädi, vanatädi ja vanavanatädi

Asta Kaldoja

sünd. Luikvee

* 27.01.1919 Tallinnas

† 31.07.2008 Hamburgis

surmast

Edda-Maria Schneider
Erik W. ja Carmen Schneider
Erik ja Kirstin Schneider
väikesed Ben-Erik ja Ellen-Marie
Mara, Frank, Fabiola

Lahkusid igavesele unele meie
kallid kaasmaalased

Asta Kaldoja
Manfred Mathiesen

Südamlik kaastunne perekondadele
ja sugulastele

Eesti Ühiskond Saksa Liitvabariigis
Eesti Raja toimetus

Viimane veerg

● Tütarlastekoor Ellerhein dirigent Tiia-Ester Loitme juhatusel noppis Kanadas toimunud koorilaulufestivalilt uhke võidu. Konkurss toimus 1.–5. juulini Briti Columbias Kanadas 13. korda ning kannab indiaanikeelset nimetust „Kathaumixw“, mis tähendab erinevate inimeste sõbralikku kokkusaamist. Tänavu osales konkursil kokku 31 koori 12 riigist. Ellerhein võitis kogu konkursi Grand Prize'i ja tiitli „The Choir of the World at Kathaumixw“, samas veel esimese preemia noortekooride ning teise preemia rahva- ja kultuuritraditsioonide kategoorias.

● Pekingi olümpia tõi Eestile kaks medalivõitu: 19. augustil krooniti olümpiavõitjaks Gerd Kanter, kes saavutas kettaheites tulemusega 68,82 esikoha, kolm päeva varem olid hõbedaga lõpetanud sõudjad Jüri Jaanson ja Tõnu Endrekson. Eesti jäi kahe medaliga 87 medaliriigi hulgas jagama 46.–49. kohta.

● Pärnu kesklinnas on tänavu ühte kortermaja ümbritsevas aias hulgaliselt levima hakanud oranži värvi 10 cm pikkused aplad nälkjad — hispaania teetod. Eesti looduses seni avastamata teetod võivad teadlaste hinnangul peagi muutuda samasuguseks nuhtluseks nagu Skandinaavia maade aedades ja põldudel. Kuna Eesti ilmaolud ei erine oluliselt Rootsi omadest, kardavad asjatundjad, et peagi võivad tulnukted kurikuulsa Sosnovski karuputke kombel kogu Eesti enda haardesse võtta.

● Kultuuriminister Laine Jänese hinnangul võib kaaluda ettepanekut boikottida Gruusia sündmuste pärast järgmisel aastal Moskvas toimuvat Eurovisiooni lauluvõistlust, kuid eelkõige tuleb arvestada lauljate seisukohti. Jänese ütles, et võimalikku boikotti tuleks arutada ka teiste riikide, näiteks Läti ja Leeduga, et astuda selliseid samme solidaarselt. Kultuuriministri sõnul kerkib Eurovisiooni boikottimisel sama küsimus, mis oli Pekingi olümpiamängude võimaliku boikoti puhul: kas sportlasi või lauljaid peaks poliitika pärast karistama?

● 13. septembril — Anton Hansen Tammsaare 130. sünniaastapäeval — avati Lõuna-Venemaal Sotšis uuendatud Tammsaare maja-muuseum, mille remonttöid toetas ka EV kultuuriministeerium. On tähelepanuväärne, et kuigi Sotši linnal on olnud sidemeid erinevate tuntud vene ja väliskirjanikega, ei ole ühelegi neist peale Tammsaare rajatud seal omaette muuseumi. Muuseumis on ka tolleaegsele ajastule vastavalt sisustatud Tammsaare memoriaaltuba, lisaks kajastub väljapanekutes Kaukaasia eestlaste ajalugu. Tänavu oma kahekümnendat aastapäeva tähistav Tammsaare muuseum on rajatud majja, kus kirjanik A. H. Tammsaare 1912. aastal peatus. Maailmas on kokku kolm Tammsaare muuseumi — Tallinnas, Vargamäel ja Sotšis.

● Augusti lõpus avati Tartus Lõuna-Eesti suurim vabaaja- ja kaubanduskeskus Tasku. Tartu linnakeskmes asuv Tasku Tartu tänavate ristumiskohas asuv Tasku kompleks sisaldab Tartu esimest viie saaliga Cinamon kobarkino, 16 000 ruutmeetrit kaubandus- ja toitlustuspindasid, 2700-ruutmeetrist konverentsikeskust ja regiooni suurimat 410-kohalist Dorpati hotelli ja spaad.